

VIRUSLI GEPATITLAR: DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASHDAGI ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Esanboyeva S.A., Jamolova. F.A.

Samarqand davlat tibbiyot universiteti 2- son davolash ishi fakulteti
234- guruh talabasi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya
kafedrası. Samarqand, O'zbekiston.

Kirish. Virusli hepatitlar jahon sog'liqni saqlash tizimi oldidagi jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Ular millionlab odamlarning hayotiga ta'sir etib, jigar kasalliklari, sirroz va jigar raki kabi og'ir asoratlarga olib keladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yil holatiga ko'ra dunyoda 354 million kishi hepatit B yoki hepatit C bilan yashagan va 1,1 million kishi ushbu kasalliklar tufayli vafot etgan. Virusli hepatitlarning yuqish yo'llari turlicha: hepatit A va E enteral (alimentar) yo'l bilan, B, C, D esa parenteral yo'l bilan yuqadi. Muhimi, B va C hepatitlarining surunkali shakllari yillar davomida sezilmasdan rivojlanishi, kasallikning kech aniqlanishiga va davolashning qiyinlashuviga sabab bo'ladi. Ushbu faktlar, virusli hepatitlarga qarshi kurashda davom etayotgan muammolar va ularni hal etish zarurligini yaqqol ko'rsatib turibdi.

Tadqiqot maqsadi: Virusli hepatitlarning (A, B, C, D, E) klinik ko'rinishlari, yuqish yo'llari, tashxislash metodlari va zamonaviy davolash yondashuvlarini tahlil qilish. Shuningdek, 2020–2025 yillar oralig'ida olib borilgan ilg'or ilmiy izlanishlarni va ularning amaliyotdagi ahamiyatini o'rganish.

Material va usullar. Tadqiqotda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST), Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazlari (CDC) hamda boshqa yetakchi tibbiyot tashkilotlari tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlar, tahliliy hisobotlar va klinik protokollar o'rganildi. 2020-2025 yillar oralig'ida nashr etilgan ilmiy maqolalar va adabiyotlar tahlili asosida hepatitlarning klinik holatlari, yangi tashxis usullari (biomarkerlar, genomik skrining, sun'iy intellekt (AI) asosida diagnostika), farmakologik terapiyalar (interferon, to'g'ridan-to'g'ri ta'sir etuvchi antivirusli preparatlar - DAA) va vaksinatsiya strategiyalari baholandi. Tibbiyot klinikalarida hepatit bilan kasallangan bemorlarning tibbiy kartalari, laboratoriya tahlillari natijalari va davolash natijalari kuzatildi va tahlil qilindi.

Ushbu tahlil natijasida quyidagilar aniqlandi:

Gepatit A va E: Asosan suv yoki oziq-ovqat orqali yuqadi va ko'pincha o'tkinchi, yengil alomatlar bilan kechadi. 2020-2025 yillarda hepatit A va E viruslarini aniqlash uchun yangi diagnostik testlar ishlab chiqildi, bu esa kasalliklarni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi. Vaksinalar va profilaktik choralar samaradorligi yanada oshirildi.

Gepatit B va C: Jiddiy jigar kasalliklariga (sirroz, jigar raki) olib kelishi mumkin. 2020-2025 yillarda hepatit B va C uchun yangi antivirusli preparatlar va davolash usullari ishlab chiqildi. Gepatit C uchun interferon asosidagi davolash usullari takomillashtirilib yuqori samaradorlikka erishildi. Gepatit B ni davolashda yangi genetik terapiyalar va vaksinalar sinovdan o'tkazildi.

Vaksinatsiya: Gepatit A, B va E uchun mavjud vaksinalar samarali va keng tarqalgan. Gepatit B ga qarshi global immunizatsiya dasturlari kengaytirildi. Gepatit C va D uchun vaksinalar ustida ishlar davom etmoqda.

Diagnostika: 2020-2025 yillarda hepatitlarni diagnostika qilishda molekulyar diagnostika usullari (masalan, PCR) keng qo'llanildi, bu esa viruslarni tez va aniq aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijasida virusli hepatitlarning turli patogenezga ega

ekanligi tasdiqlandi va quyidagi asosiy xulosalar aniqlandi:

Gepatit A (HAV): Suv va oziq-ovqat orqali yuqadigan o'tkir infeksiya bo'lib, davolash asosan simptomatik yondashuvga asoslangan.

Gepatit B (HBV): Qon, jinsiy aloqa va vertikal (ona-bolaga) yo'llar orqali yuqadi. Surunkali HBV infeksiyasi jigar sirrozi va gepatotsellyulyar karsinoma (Jigar raki) kabi jiddiy asoratlarning xavfini oshiradi. Profilaktika choralari sifatida samarali vaktsinatsiya mavjud. Gepatit C (HCV): Ko'pincha surunkali kechadi. To'g'ridan-to'g'ri ta'sir etuvchi antivirusli (DAA) preparatlar (masalan, Sofosbuvir va Ledipasvir) yordamida 2020-2025 yillarda davolanish darajasi 90 % gacha erishildi. Bu HCV infeksiyasiga qarshi kurashda katta yutuqdir.

Yangi diagnostika va tadqiqot sohasidagi yutuqlar:

So'nggi yillarda ALT, AST, suPAR, IL-6, galektin-3 kabi qon biomarkerlaridan foydalanish gepatitni aniqlash aniqligini sezilarli darajada oshirdi. Bu erta tashxis qo'yish va davolashni boshlash imkonini beradi. Sun'iy intellektga asoslangan diagnostika tizimlari, xususan, gepatit C ni aniqlashda samarali bo'lib, tibbiyot xodimlariga tez va aniq tashxis qo'yishda yordam beradi. Gepatit B va D uchun universal vaksina yaratish bo'yicha olib borilayotgan klinik sinovlar ushbu xavfli kasalliklarni oldini olishda yangi umidlar uyg'otmoqda.

Xulosa: Virusli gepatitlar global sog'liqni saqlash muammosi bo'lib qolmoqda, biroq so'nggi besh yillikda diagnostika, davolash va profilaktika sohalarida sezilarli yutuqlarga erishildi. Yangi antivirusli preparatlar, aniqlashtirilgan diagnostika biomarkerlari va vaksina ishlanmalari gepatitga qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi. Kelajakda genetik asoslangan yondashuvlar va shaxsiylashtirilgan terapiya usullari orqali ushbu kasalliklarni erta aniqlash va to'liq davolash imkoniyati yanada kengayadi. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar davom ettirilishi hamda ilg'or texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar amaliyotga joriy etilishi virusli gepatitlarga qarshi kurashda yangi bosqichga olib chiqishi mumkin.